

Julesz Máté¹

Recenzió Miklós László (szerk.): „A környezetjog alapjai” című könyvről²

A környezetjog alapjai című könyv tudományos munka, melyet a hallgatók is használhatnak tanulmányaik elmélyítésére. Öt fő fejezetre és ezen belül pontokra tagolódik. A könyv szerzői között van Dr. Belázné Dr. Bezdán Anikó, Dr. Bobvos Pál, Dr. Farkas Csamangó Erika, Dr. Hegyes Péter, Dr. Horváth Szilvia, Dr. Kardos Mária és Dr. Miklós László. A könyv szerkesztője Dr. Miklós László, a felelős kiadó Dr. Bobvos Pál.

Előjáróban érdemes leszögezni, hogy környezetvédelmi szakkönyvek és tankönyvek szép számmal jelentek meg eddig is Magyarországon, de kevés a környezetvédelmi jogot átfogóan tárgyaló monográfiák száma. A környezetjogi monográfia felkelti az értő olvasó figyelmét, mivel mindig megjelennek benne új megközelítések, új tudományos problémafelvetések. A környezetvédelmi jogban eddig született monográfiák egyúttal mind egyetemi jegyzetekké is váltak. Ennek oka, hogy a szűk létszámú környezetjogász szakma egyszerre ír a környezetjogászok és a leendő jogászok számára.

Az I. fejezet a Környezetjogi alapvetésekről szól. Meghatározza – *inter alia* – a környezet fogalmát, a környezethez való jogot, tartalmazza a környezethez való jog fejlődéstörténetét a nemzetközi jogban, a környezethez való jog fejlődéstörténetét a magyar jogban, valamint további alapvető környezetjogi kérdéseket. A könyv rámutat, miként alakult ki a környezetjog mai formája a jogtörténelem során. Ezzel a kérdéssel számos szerző foglalkozott a közelmúltban, és mindannyian elismerik, hogy a környezetjog és az agrárjog között a mai napig szoros összefüggésrendszer mutatható ki.³ Az I. fejezet 12. pontja olyan fontos kérdésekkel ismerteti meg az olvasót, mint a jogi szakirodalomban sokak által tárgyalt *polluter pays principle* (PPP).⁴ A szerzők felhívják a figyelmet arra, hogy a PPP nemcsak a környezeti negatív hatásokért való felelősséget jelenti, hanem költségvetési kötelezettséget is jelent. Ez az új megközelítés a könyv egyik alapvető sajátossága. Az elővigyázatosság, a megelőzés és a helyreállítás elve egy olyan triász, amelyet számos szerző járt már körül. A könyv szerzői az elővigyázatosságra a magyar hulladékjog azon szabályát hozzák fel plasztikus példaként, hogy az ismeretlen eredetű hulladékot elővigyázatosságból veszélyesnek kell tekinteni. Ez az azóta elfogadott új Hulladéktörvény szerint is így van. Az elővigyázatosság elvéről szintén sok szacikk és könyvfejezet látott napvilágot külföldön és hazánkban egyaránt. Ezek közül érdemes kiemelni Bándi Gyula művét.⁵ A környezeti közérdekű adatok, valamint a nyilvánosság és a tájékoztatás elve „A környezetjog alapjai” című könyv I. fejezetének záró témája. A könyv ezzel kapcsolatban felhívja a figyelmet a

¹ A szerző jogász. e-mail: mate.julesz@freemail.hu, Szegedi Tudományegyetem, Igazságügyi Orvostani Intézet, tudományos kutató.

² SZTE ÁJK, Szeged, 2011.

³ Lásd Szilágyi János Ede: The Relationship between Agricultural Law and Environmental Law in Hungary. In: Monteduro et al. (szerk.): Law and Agroecology: A Transdisciplinary Dialogue, Springer, Berlin, 2015. pp. 265-278.

Bobvos Pál – Hegyes Péter: Agrárjog. JATEPress, Szeged, 2011.

Bobvos Pál: Die Änderungen der Umweltregelung in Ungarn um die Jahrtausendwende. In: Bobvos Pál (szerk.): Studien zum 80. Geburtstag von Prof. Dr. Dr. Dr. H.C. Klaus Sojka, JATEPress, Szeged, 2006. pp. 11-17.

⁴ Olajos István – Csák Csilla – Bobvos Pál – Szilágyi János Ede – Horváth Szilvia – Prugberger Tamás: The polluter pays principle in the agriculture. Agrár- és Környezetjog, 2006. 1. évf. 1. szám, pp. 29-55.

⁵ Bándi Gyula: Gondolatok az elővigyázatosság elvéről. Jogtudományi Közlöny, 2013. 68. évf. 10. szám, 471-480.o.

környezethasználók jogaira, amelyekről – eltérő megközelítésben is – már több munka született hazánkban⁶. Hosszú út vezetett az aktanyilvánosság elvétől az adatnyilvánosság elvének megszületéséig. A törekvés mégis hasonló: megismertetni a társadalommal azokat az információkat, amelyek mentén a polgárok gyakorolhatják környezeti jogaikat. A környezeti adatok jogi funkciója meghaladja az adatnyilvánosság fogalmát: környezeti adatok nélkül a civil környezetvédelem elhalna. A környezetvédelemben a civil fellépés nemcsak a társadalom érdekeit szolgálja, de pozitív kontrollt is gyakorol az állam környezetvédelmi működése felett. A *top-down* és a *bottom-up* hatásmechanizmusok egymást kiegészítve érvényesülnek a leghatásosabban.

A II. fejezet a környezetjog Általános Részét tárgyalja. Ezen belül – egyebek mellett – a környezetvédelmi adatkezelést, engedélyezést, a környezetvédelem gazdasági eszközeit és további olyan releváns témákat fejt ki, mint például a környezetvédelmi minőségtanúsítás. Az 5. pont a környezeti hatásvizsgálati eljárásról szól, melyet a fejezetpont szerzője, Dr. Miklós László hatósági tapasztalataiból is alaposan ismer elméleti és gyakorlati síkon egyaránt. A témában természetesen más munkák is napvilágot láttak a hazai szakirodalomban.⁷

A III. fejezet a környezetjog Különös Részének 1. részét mutatja be: a környezeti elemek szerinti szabályozásról. Az 1. pont a földről, a 2. pont a vízvédelem szabályozásáról, a 3. pont a levegő (klíma) védelméről, a 4. pont az élővilág környezetjogi védelméről, az 5. pont a természetvédelmi jogról, míg a 6. pont a természetes és az épített környezet integrált védelméről szól. A vízjogról az utóbbi időben megjelent monográfiák közül Szilágyi János Ede művét említem, amely több tudományos kérdésben eltérő érvek mentén, de „A környezetjog alapjai” című könyvben foglaltakhoz hasonlóan fontos megállapításokat közöl az olvasóval.⁸ A környezetvédelem kapcsán a természetvédelem szintén ismertetésre és elemzésre kerül. A természetvédelmi jog voltaképpen megelőzte a környezetvédelmi jogot a jogfejlődés során, és később visszahatott a környezetvédelmi jogra.⁹ A természetvédelem tárgyalásakor nemcsak a magyar jogi szabályozás analizésére kerül sor, de a nemzetközi jogi és a szupranacionális vonatkozások is szerepelnek a könyvben. A természetvédelmi jog a környezetvédelmi jog megjelenésével veszített a súlyából, de nem veszített a jelentőségéből. A természetvédelem joguralmi szerepe átértékelődött. A könyv ismerteti a természetvédelmi jogi felelősség normáit, és a felelősség kérdése köré építi fel a természetvédelmi jog kikényszeríthetőségét. A felelősségi kérdések tisztázása az olvasó számára megbízható és valós képet ad a tárgyalt jogterületről.

A IV. fejezet a környezetjog Különös Részének 2. részéről értekezik: a környezetet veszélyeztető tényezőkről. Az 1. pont a hulladékjogról, a 2. pont a veszélyes anyagokról és technológiákról, a 3. pont a zaj és rezgés elleni védelemről, míg a 4. pont a sugárzások elleni védelemről szól. A „környezetet veszélyeztető tényezők” szerinti kategorizálás lehetővé tette, hogy a szerzők a környezetjog Különös Részét két fő alrendszerre bontsák. A környezeti elemek szabályozása és a veszélyeztető tényezőkkel kapcsolatos szabályozás eltérő jellege relevánssá teszi a Különös Rész kétfelé bontását és dogmatikai elkülönítését.

⁶ Pl. Bányai Orsolya – Tóth Katalin: A társadalmi részvétel lehetőségei a patakok rehabilitációjában. *Profectus in Litteris*, 2010. 1. évf., 17-24. o.

⁷ Fodor László: A környezeti hatásvizsgálat osztrák szabályai, a magyar és az európai közösségi joganyag tükrében. *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis*, 2012. 8. évf., 69-93. o.; Fodor László: A német engedélyezési rendszer egyszerűsítése a környezetvédelmi követelmények tükrében. *Magyar Jog*, 2005. 52. évf. 9. szám, 557-566. o.; Bándi Gyula: *Környezetjog*, Szent István Társulat, Budapest, 2014.

⁸ Szilágyi János Ede: *Vízjog: Aktuális jogi kihívások a vizek jogi szabályozásában*. Miskolci Egyetem, Miskolc, 2013.

⁹ Vö. Horváth Gergely: A környezetvédelem, a természetvédelem és az élőhelyvédelem viszonyrendszere a hazai jogi szabályozásban. *Jogtudományi Közlöny*, 2013. 68. évf. 7-8. szám, 355-367. o.

A könyv V. – és egyben záró – fejezete a környezetért viselt felelősséget tárgyalja. A szerzők értekeznek a közigazgatási, a szabálysértési, a polgári és büntetőjogi¹⁰ felelősségről, továbbá az intézkedésekről, köteleességekről és korlátozásokról, valamint az ellenőrzések szabályairól. A polgári jogi felelősségről számos tudományos munka látott napvilágot. A szerzők a könyv erényévé teszik, hogy végigvezetik a környezetvédelmi magánjog keletkezésének történetét a polgári törvénykönyv szövegének változásai során. A témában nemrég napvilágot látott munkák közül érdemes még kiemelni Csák Csilla¹¹, valamint Pusztahelyi Réka¹² munkáit. A könyv V. fejezete 6.7. pontjának egyik érdeme, hogy külön ismerteti az ügyész büntetőjogi, polgári jogi és közigazgatási jogi környezetvédelmi lehetőségeit. Az ügyészség nem büntetőjogi hatásköreiről a környezet védelmében több tudományos mű keletkezett.¹³

A könyvnek további előnye, hogy az európai uniós környezeti joganyagot is feldolgozza, és így lehetővé teszi, hogy az olvasó a magyar tagállami jogalkotást összevethesse az uniós joggal.¹⁴ Az uniós környezetjog rendkívül nagy szabályanyagot foglal magában, ami elengedhetetlenné teszi, hogy a szerzők azt lerövidítve és lényegretörően ismertessék az olvasóval. Ennek a kívánalomnak „A környezetjog alapjai” eleget tesz. Az uniós környezetvédelmi jog Magyarország környezetjogát is jelenti, mivel tagállamként harmonizálnunk kell az Európai Unió szabályaival. Ez a harmonizálás gyakorlati haszonnal jár, a környezetjog szabályainak tekintetbe vétele növeli a jogkövető magatartást, és ezzel erősíti a jogbiztonság érvényesülését. Hazánkban a környezeti jogbiztonság az európai uniós környezetjog átvételével tapinthatóan növekedett az utóbbi évtizedek során. Olyan új fogalmak is megjelentek, amelyek a környezetjogot erősítő környezetszociológia területén nőttek ki. Ezeket hosszabb távon érdemes lesz átemelni a jogi szabályozás szintjére (pl. környezeti igazságosság).

Szabó Béla írta 2012-ben megjelent művében: „Összefoglaló néven 'jogászatnak' nevezhetjük azt a tudást, amelyet a római jogi hagyományt követve 'jurisprudenciaként' szokás nevezni a legkülönfélébb nyelveken, s amely elméletileg megalapozott gyakorlati tudásként egyesíti magában a jogra vonatkozó elméleti és gyakorlati tudást.”¹⁵ Ennek értelmében „A környezetjog alapjai” című könyv jurisprudenciának tekinthető, mivel a könyv szerzői a gyakorlatban szerzett tudásukat fordították a tudomány javára. Az olyan könyvek, amelyeket gyakorló jogászok írnak, mindig rendelkeznek azzal a plusszal, amellyel a jog gyakorlata jár a jog elmélete előtt. Ugyanakkor a környezetjog gyakorlata nem fejlődhetett volna a jogtörténelem során, ha Sólyom László, Zoltán Ödön, Bándi Gyula, Fodor László és tanítványaik nem rakták volna le a kellő tudományos alapokat.

¹⁰ Vö. Köhalmi László: A büntetőjog alapproblémái. PTE ÁJK Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2012.

¹¹ Csák Csilla: A veszélyes üzemi felelősség régi-új szabályozása a Polgári Törvénykönyv kodifikációjában. In: Barzó Tímea et al. (szerk.): Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára. Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2015. 61-72. o.

Csák Csilla: A környezetjogi felelősség magánjogi dogmatikája. Miskolci Egyetem, Miskolc, 2012.

¹² Pusztahelyi Réka (szerk.): A vadászat aktuális jogkérdései. Novotni, Miskolc, 2012.

Vö. Hegyes Péter: Az erdei vadkárért való felelősség egyes speciális vonásai. In: Ágoston Eszter Ildikó (szerk.): Komplementer kutatási irányok és eredmények az agrár-, a környezeti és a szövetkezeti jogban. SZTE ÁJK, Szeged, 2013. 7-14.o.

¹³ Pl. Antali Dániel Gábor: Az ügyészség nem büntetőjogi hatáskörei a környezethez való jog védelmének szolgálatában. *Profectus in Litteris*, 2014. 6. évf., 17-24.o.

¹⁴ Vö. Farkas Csamangó Erika: A kölcsönös megfeleltetés környezetvédelmi követelményrendszere az EU-ban. *Forum: Acta Juridica et Politica*, 2011. 1. évf. 2. szám, 83-93.o.

¹⁵ Szabó Béla: Jogászság és jogászképzés. In: Szabó Miklós (szerk.): Bevezetés a jog- és államtudományokba. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2012. 35.o.